

ZADNJA IZMENA

Tahar Ben Jelloun

Peščeni otrok

Andaluzijska noč

Sanje so bile jasne in zelo goste. Podal sem se iskat dolge črne lase. Ko sem stopil na ulice Buenos Airesa, me je kakor mesečnika vodil nežen in redek vonj teh lepih las. Zagledal sem jih sredi množice. Pospešil sem korak. Izginili so. Še naprej sem tako tekel, dokler se nisem znašel zunaj mesta, izgubljen med kupi kamenja in od sonca pobeljenih volovskih glav, sredi prepovedanih četrti, ki jih danes imenujemo barakarska naselja, sam; dušil me je vonj mrhovine in name se je spravila tolpa napol golih otrok, ki so vihteli v obliki pušk urezane kose lesa ter se igrali partizane. Bilo me je strah. Sanje so se spremenile v moro. Pozabil sem, zakaj sem zapustil svojo knjižnico in kako sem se znašel tu, iz oči v oči s sestradanimi paglavci, ki bi me linčali brez obotavljanja. Nisem mogel teči. V past me je vklenila smrt z zadušitvijo. Takšno stisko sem že poznal. Prav v trenutku najhujšega otepanja sem spet zagledal dolge črne lase. Bil sem rešen. Brez težave sem zapustil barakarsko naselje. Nekaj sto metrov dalje mi je nejasna figura z roko dala znamenje, naj ji sledim. Ubogal sem in se nato znašel v samem središču medine nekega arabskega mesta. Las nisem več videl. Nikogar več ni bilo, da bi me vodil. Bil sem sam, pomirjen in celo srečen, ker sem se lahko sprehajal po ozkih, senčnih uličicah. Nekatere ženske niso bile zakrite. Možje so na šaljiv način hvalili svoje blago. Prodajali so raznobarne začimbe, usnjene copate, preproge, volnena pregrinjala, posušeno sadje. Nekateri so kričali, drugi peli. Medina se je mojim očem razkrivala kot splet prostorov – ulic in trgov – kjer so bili vsi čudeži

mogoči. Lahko sem torej upal, da srečam žensko s črnimi lasmi. Po tem preskoku iz argentinskega barakarskega naselja v arabsko medino sem stopal ves začuden in prevzet. Robove ulic so zarisovali branjevci in ostareli berači. Tam je bil bruslač nožev, ki je postopal naokrog z na kolo pritrjenim brusilnim kamnom in pihal v nekakšne plastične orglice, ki so dajale cvileč, od daleč razpoznaven zvok in ga tako najavljale. Tam je bil prodajalec vode, star, sključen mož, ki je z dolgim in žalostnim klicem – nekje med napadalnim volkom in zapuščenim psom – hvalil hlad in dobrodejnost svoje studenčnice, shranjene v črnem mehu na njegovem hrbtu. Bili so tudi berači, ki so ves čas skoraj mehanično ponavljali eno in isto litanijo, z iztegnjeno dlanjo, negibni, večni. Ulica brez njih ne bi mogla obstajati. Bila je njihova last. Ne vem, zakaj sem bil nenadoma trdno prepričan, da prodajalec vode, bruslač nožev in eden od beračev, neki slepi mož, spadajo v mojo pravkaršnjo zgodbo. Imel sem jih za sorodnike ali za družabnike. Domišljal sem si tudi, da so se dogovorili, kako mi bodo pokazali pot ter s svojim petjem in vedenjem sestavili en sam enak obraz, posajen na krhko in spreminjajoče se telo, ki ga valovi zgodbe, spletene iz vseh teh uličic, premetavajo sem ter tja. Opazoval sem te tri može, postavljene v medino kakor sence, ki v svojem gibanju sledijo soncu. Kasneje v sanjah sem izvedel, da jih je tja poslal nekdo, ki me je preganjal kot boleč spomin. Bolelo me je, pa nisem vedel, kje. Ko sem se, čepeč pred vhodom v mošejo, osredotočil na to bolečino, sem kot prikazen zagledal mlad ženski obraz, zabuhel in spačen od neke notranje napetosti, zagledal sem obraz, nato drobno telo, ujeto v veliko košaro za živila, noge so bile najbrž zvite ali pa ukoreninjene v tla. Samo jaz sem videl to surovo podobo sredi mračne ulice, verjetno z druge strani mošeje. Nenadoma se je vse zamračilo. Medina se je spremenila v temačno mesto in slišal sem samo še pogrebno litanijo trojice mož. Njihovi visoki in nosljajoči glasovi so risali poteze tistega obraza. Ni bil samo privid, bil je zares navzoč, čutil sem njegov dih in njegovo toplino. Izginjal je med vmesnimi premolki.

Te sanje so me preganjale več dni. Nisem si več upal zapustiti knjižnice, bal sem se noči in spanca. Črni lasje so bili v resnici samo podaljšana roka smrti, ki me je gnala v nič. Da bi se znebil te obsedenosti, sem se odločil izpeljati potovanje iz sanj. Konec koncev me je od smrti verjetno ločeval le še en sam letni čas. Torej je bilo vseeno, če preizkušnjo prehitim.

(...)

Prijatelji! Z gostoljubno potrpežljivostjo ste poslušali tujca. Toda odkar so te osebe in ta zgodba začele krožiti okoli moje noči, mi je duša otopela. Tako kot dan pade na noč, se reke izgubijo v morju in moje življenje obupava pred pozabo. Mislim sem, da bo smrt prišla nepričakovano, brez opozorila, brez ceremonij. Zmotil sem se. Ubrala je zvito pot, kar mi je pravzaprav po godu! Vzela si je čas. Duša se mi je prebudila in telo je vstalo ter začelo hoditi. Sledil sem mu in nisem mnogo spraševal. Prepotoval sem vso Evropo. Ustavil sem se v Andaluziji. Kljub svoji starosti in zadnji hibi, ki me je zadela, sem zagrešil neumnost: ves dan sem preživel v palači Al Hambri. Vonjal sem

predmete. Dihal sem vonjave kamenja in zemlje. Gladil sem zidove in pustil, da je moja roka tekla po marmorju. Tako sem prvič obiskal Al Hambro z ugaslimi očmi. Ko se je dan končal, sem se skril v notranjost turške kopeli. Pazniki niso ničesar opazili. Tako sem se pustil zakleniti v palačo in med vrtove. Večer je padel okrog devetih. Bilo je julija. Noč je bila topla. Iz skrivališča sem stopil kot kak otrok. Kakšna blaženost! Kakšno veselje! Rahlo sem se tresel. Hodil sem, ne da bi tipal. Poslušal sem žuborenje vode. Globoko sem vdihaval vonj jasmína, vrtnic in citronovcev. Poslušal sem odmev andaluzijske melodije, ki so jo igrali prav tu notri pred petimi stoletji. Ko je orkester nehal z igranjem, je mujezin z jasnim in močnim glasom klical k molitvi. Mislim sem na kralje, prince, filozofe, modrece, ki so odšli iz tega kraljestva in brezvernikovemu križu prepustili deželo z njenimi skrivnostmi. Moje dlani na marmorju so bile slovo od dneva, konec nostalgije, slovo od tega starega spomina. Preživel sem noč, polno vznemirljive blaženosti. Luna mi je podarila svojo ljubezen. Svojo noč sem stopil z milino noči, ki je prekrivala Al Hambro. Prepričan sem, da se mi je za kratek hip povrnil vid v tej andaluzijski noči, v noči, ki je razsvetlila mojo noč, oskrunila samoto, jo prestavila skozi čas, jo pustila na drugi strani obzidja. Glasove sem seveda tudi slišal. Glasove praznovanja. Pesniki so recitirali verze, ki sem jih znal na pamet. Govoril sem jih skupaj z njimi. Moji koraki so sledili glasovom. Prispel sem na Levje dvorišče, tam pa je vladala težka tišina zaustavljenega časa. Usedel sem se na tla, kot bi me kdo pozval, naj se na tistem mestu ustavim in naj se ne premaknem več. Pesnikov nisem več slišal. Iskal sem svoj glas v spominu na samega sebe. Prvi spomin nase kot na mladeniča, ki je prav v te vrtove spremljal svojega takrat že slepega očeta. Nenadoma me je od zunaj dosegel globok in posmehljiv ženski glas. Na neki način sem ga pričakoval. Ta kraj je bil obljuden. Glas je s počasno razločnostjo izgovarjal prve črke arabske abecede: Aleph ... Ba ... ta ... Jim ... ha ... dal ... Melodija črk je odmevala v dvorišču. Ostal sem tam do zore, negiben, pazljivo prisluškujoč, z dlanmi, prilepljenimi na marmornat steber. To je bil ženski glas, zaprt v moško telo. Tik pred prvim svitom sta se dve močni dlani oklenili mojega vratu. Poskušali sta me zadaviti. Otepal sem se z zadnjimi silami; te so najhujše. Takšne moči v svojem telesu ne bi nikoli slutil. Na slepo sem udaril s palico. Mož je zavpil od bolečine, dlani pa ni razklenil. Čutil sem, kako se je njegovo telo pomaknilo rahlo na levo. V enem samem zamahu sem se dvignil in napadalca udaril z vso silo.

Je bil to človek, angel zla, duh umrlega, na samotno smrt obsojen ptič, je bil to mož ali ženska? Sem res doživel ta spopad z zakrinkanim človekom ali sem sanjal ta dogodek v sanjah o andaluzijski noči? Vem, da sem bil zjutraj izčrpan, da me je bolel vrat in tilnik. Vem, da je bila noč dolga in prenapolnjena z dogodki. Vem, da sem bil naslednji dan drugačen. Le stežka sem zapustil Al Hambro. Mladenič, ki me je spremljal, je bil gotovo zaskrbljen. Uganil je, da sem se pustil zakleniti. Zgodaj zjutraj me je čakal pri glavnem vhodu. Kljub utrujenosti in neprespanosti sem bil presrečen. Zdaj vem, da je telo, ki je planilo name tisto noč, nosilo gosto in dolgo lasuljo. To je bila lahko le smrt ali pa njen pomočnik. Smrt se mi s posmehom približuje, nato pa se prav tako zlobno, prav tako nesramno oddalji. Tista noč bi morala biti zadnja.

Lahko bi imel lepo smrt v tisti noči sredi Granade. Pa sem se besno branil kot kak mladenič. Počutil sem se svobodnega, osvobojenega dolgega in mučnega pričakovanja. Odtlej lahko pride. Poznam njen obraz, poznam njen glas. Poznam njene dlani. O njej vem veliko stvari, a kakor sleherniku sta mi nepoznana dan in ura njenega prihoda. Že nekaj let neprestano hodim. Hodim počasi kot nekdo, ki je prišel od tako daleč, da je že izgubil upanje na cilj ...

Kje sem sedaj? Čutim močan vonj sveže mente, slišim glasove prodajalcev sadja, čutim kuhinjske vonjave, gotovo smo tik poleg majhne domače gostilne ... močni vonji, pomešani s smradom gorečega petroleja, vse to popolnoma omamlja starega moža, ki ima za sabo dolgo pot. Sem morda žrtev lažnive in izdajalske zarote? Povejte mi zdaj, vi, ki držite mojo usodo v svojih rokah, kaj niso v palačah Cordobe, Toleda ali Granade odkrili trupla ali knjige?

Sem andaluzijsko noč sanjal ali sem jo res živel? Podoba podivjanega, na dvorišče velike hiše spuščenega konja me od tiste noči v Granadi kar naprej preganja. Vaš molk je huda preizkušnja. V deželi vaših prednikov mi je le malo tujega in ta večerni somrak, ki se gosti in vas objema, mi je še kako blizu. Vse je zakrivila ženska, ki je poznala nezmernost, nemogoče in nezamisljivo. V tem je prvi svit Skrivnosti; in smešnost sem pri tem izpustil, da bi obvaroval nekaj spokojnih trenutkov, ki so potrebni vsakomur, kogar se je že oklenila smrt.

Tudi jaz bi lahko navedel divan Almoqtadirja El Maghrebija, ki je živel v 12. stoletju, in ne da bi se z govornikom poskušal istovetiti, bi vas rad spomnil na tale kvartet:

*"Murieron otros, pero ello aconteció en el pasado,
Que es la estación (nadie lo ignora) mas mas propicia a la muerte ¿Es posible que yo,
súbdito de Yaqub Almansur,
Muera como tuvieron que morir las rosas y Aristóteles?"*

"Že drugi so umrli, a to se je zgodilo v preteklih časih, ki so (nikomur to ni skrito) za smrt najbolj primerna doba.

Je mar mogoče, da bi tudi jaz, podložnik Yakuba Almansurja, umrl, kot so umrle vrtnice in kakor je umrl Aristotel?"

Peščena vrata

Mož z majhnimi sivimi ter od utrujenosti in od časa skoraj zaprtimi očmi, z brado, ki jo je pordečila kana, z modrim turbanom, ovitim okrog glave, sedi na tleh, zleknen kot ranjena žival, in gleda v smeri tujca, ki se je pravkar pogreznil v globok spanec, z odprtimi, le k stropu dvignjenimi očmi, mimo katerih se, ne da bi same karkoli iskale, vrstijo sanje, ogledala, vodni izviri, muhe, metulji in luč dneva.

Možje in žene se ne zganejo. Bojijo se na silo prebuditi neznanega ujetnika

skrivnosti, ki jim ne gre iz glave in ki jo poznajo le po drobcih. Premišljujejo in čakajo. Svetloba ugašajočega dne prestavlja stvari, zarisuje sence najpreprostejšim predmetom, jim vdahne barve in hipen sijaj, preskoči na obraze, se pomudi v kakem pogledu, nato pa brez sledu zdrse prek prizorišča. Mož s sivimi očmi poskuša vstati. S težavo se postavi na noge, se opre na majhen stol in se mukoma odvleče proti vratom kavarne. Od nog do glave je zavit v obrabljen burnus. Komaj je videti poteze njegovega obraza, ki ga poskuša skriti s koncem turbana. Pod roko stiska staro aktovko. Približa se negibnim poslušalcem, se ustavi in se usede na škripajoč stol. Neki moški ga z zamahom roke opozori, naj neha ropotati, toda polomljen stol še naprej škripa. Zaproši za kozarec vode. Sosed mu ponudi svojega, napol praznega. Starec iz aktovke potegne ščepec rumenega praška, ga raztopi v vodi in pogoltne med mrmrajočo prošnjo Bogu, naj mu olajša bolečine in ga ozdravi. Odloži kozarec, se z gibom glave zahvali sosedu, položi aktovko na mizo, jo odpre in iz nje potegne velik obrabljen zvezek. Brez vsakega opozorila vzdigne zvezek v zrak in spregovori: "Vse je tu notri ... Bog je priča ..."

Poslušalci se zganejo, se odvrnejo od spečega tujca; obrnejo mu hrbet, ga prepustijo njegovemu belemu spancu. "Vse je tu notri ... in vi to veste ...", ponovi mož z modrim turbanom. Z zaupnim glasom večkrat izgovorjeni stavek deluje kot čarovni ključ, ki bo odprl pozabljena ali zazidana vrata. Z v slepca usmerjenim prstom mož spregovori: "Ko bo umrl ta človek, bomo za spoznanje ubožnejši. Neskončna množica stvari – zgodb, sanj, pokrajin – bo umrla z njim. Zato sem tu, zato sem zopet z vami, za nekaj ur, za nekaj dni. Stvari so se od zadnjič spremenile. Nekateri so odšli, drugi so prišli. Pepel in pozaba sta med nami. Med vami in menoj dolga odsotnost, puščava, po kateri sem blodil, mošeja, v kateri sem živel, terasa, na kateri sem bral in pisal, grob, v katerem sem spal. Potreboval sem dolgo časa, da sem prispel do tega mesta, v katerem ne spoznam več niti ulic niti ljudi. Odšel sem, bil sem preganjan z glavnega trga. Dolgo sem hodil prek planjav in prek stoletij. Vse je tu notri ... Bog je priča ..." Za trenutek utihne, se zastrmi v velik zvezek, ga odpre, obrača liste: prazni so. Natančnemu pogledu od blizu pa se razkrije nekaj preostalih sledi pisave, obledelih koncev stavkov, risbic s sivim svinčnikom, brez pomena. Nadaljuje: "Knjiga je prazna. Opustošena. Bil sem tako nespameten, da sem jo listal v noči s polno luno. Ko jo je luna osvetlila, je njena luč izbrisala besedo za besedo. Nič ni ostalo od tistega, kar je v knjigo zapisal čas ..., seveda je še nekaj drobcev ..., nekaj preostalih zlogov ..., luna nam je tako prevzela našo zgodbo. Kaj še ostane pripovedovalcu, ki ga je pogubila luna, ko ga je brez sramu oropala? Prisiljen v molk, v beg in tavanje brez cilja, sem živel le napol. Hotel sem pozabiti. Ni mi uspelo. Naletel sem na šarlatane in na razbojnike. Zablodil sem med nomadska plemena, ki so vdirala v mesta. Spoznal sem sušo, pogin živine, obup planjavskih ljudstev. Deželo sem premeril od severa do juga, od juga do neskončnosti."

Slepec se zbudi. Zgane z glavo. Njegove odprte oči se na ničemer ne ustavijo. Pogled obvisi v praznem kakor na prvi dan slepote. Vstane. Prazen stol se prevrne. Neprijetno zaropota. Neki deček plane k njemu in ga prime pod roko. Skupaj stopita

na glavni trg, kjer je ob tej uri le malo življenja. Starec zašepeta nekaj besed dečku na uho, le-ta se za trenutek ustavi, nato pa ga odpelje proti gruči mož in žena, ki na slamnatih preprogah sedijo na tleh kavarne. Zbrani so okrog belo oblečene dame, ki govori z mirnim glasom. Slepec naredijo prostor in ta se usede s prekrizanimi nogami. Vso pozornost osredotoči na damin glas. Iz zgodbe, za katero je bil prepričan, da ima zanjo ključ, tako prestopi v pripoved, v kateri ne pozna ne začetka ne pomena. Ves srečen je, ko se sredi stavka nenadoma vključi vanjo, kot da bi se njegovo potovanje po medini odvijalo tako, kot si je želel, v strastnem poskusu, da bi izgubil svojo pot in se potopil v labirint, ki si ga je zarisal v svoji knjižnici v Buenos Airesu. Dama pripovedovanja ne prekine: " ...otipu in pogledu! Ali pa je bil meč samo privid obsedenega princa! A vendarle se je rezilo bleščalo v opoldanskem soncu in možje so spirali marmornati tlak, na katerem se je že strdila kri ..."

Slepec pritrdi z gibom glave.

V kavarni na drugi strani trga mož z modrim turbanom nadaljuje svojo zgodbo:

"Naše mesto ima sedem vrat zato, ker ga je ljubilo sedem svetnikov. A ljubezen se je spremenila v prekletstvo. To vem zdaj, potem ko sem si drznil pripovedovati zgodbo osmega rojstva. Tam zunaj je smrt, vrti se kot kolo sreče. Ima obraz, dlani in glas. Poznam jo. Že dolgo me spremlja. Navadil sem se njenega cinizma. Ne bojim se je. Odnesla je vse osebe mojih pripovedi. Vzela mi je kruh. Trga nisem zapustil samo zato, ker so nas pregnali, ampak vsaj kar zadeva mene tudi zato, ker mi je smrt po vrsti pokončala vse junake. Odšel sem na večer, sredi pripovedovanja, z obljubo svojim zvestim poslušalcem, da bodo naslednji dan poslušali nadaljevanje pustolovščin. Ko sem se vrnil, je bila zgodba že končana. Smrt se je čez noč znesla nad glavnimi osebami. Tako so mi ostali le še koščki zgodbe, ki jih nisem mogel spraviti med ljudi in od njih živeti. Z mojo domišljijo je bilo konec. Poskušal sem pojasniti vse te nenadne smrti. Občinstvo se ni dalo prepričati. Smrt, ki se mi je iz daljave smejala in se mi strupeno rogala, me je osmešila. Govoril sem neumnosti. Jecljal. Nisem bil več pripovedovalec, ampak šarlatan, igračka v rokah smrti. V začetku nisem razumel, kaj se dogaja. Krivil sem svoj od starosti obrabljen spomin. Pri tem sploh ni šlo za neplodnost, kajti v glavi sem imel široko zalogo zgodb. Samo da sem jih začel pripovedovati, pa se je njihova vsebina že izgubila. Moje noči so bile brez spanca. V eni teh noči se mi je smrt prikazala v podobi ene izmed oseb, osmega otroka, Ahmeda ali Zahre, ki mi je grozil z gromom in strelo. Očital mi je, da sem izdal skrivnost, da sem s svojo navzočnostjo onečastil Kraljestvo Skrivnosti, v katerem je Skrivnost nedoumljiva in zakrita. Napolnjeval me je Es-ser El Mekhfi, poslednja Skrivnost. Bil je tako globoko skrit, da je brez moje vednosti upravljal z mano. Kakšna nepremišljenost! Kakšna nespamet! Tako se je začela moja zla usoda. Moja nesreča je bila brezmejna. Čutil sem, kako se mi bliža norost. Občinstvu nisem mogel več pokazati obraza. Sramoval sem se. Nadme se je zvrnilo prekletstvo. Ne vi ne jaz ne bomo nikoli izvedeli konca zgodbe, ki ji ni uspelo prestopiti vseh vrat. Moral sem se skriti. Poskušal sem se ukvarjati s čim drugim, zamenjati poklic. Kot pisar nisem imel nobene stranke. Kot zdravnik sem bil popolnoma neuspešen. Ko sem igral na lutnjo,

so si ljudje zatiskali ušesa. Nič mi ni šlo od rok. Preklet. Bil sem preklet in brez najmanjšega upanja. Romal sem na skrajni jug dežele. Po mesecih pešačenja in tavanja brez cilja sem prispel v nepoznana mesta, ki so bila verjetno privid moje norosti, prazna ohišja, ki mi jih je na pot položila smrt, da bi se iz mene norčevala in me trpinčila. Spominjam se, da sem nekega večera utrujen zaspal pod drevesom sredi neobljudene pokrajine, kjer ni bilo nič drugega kot kamenje in to drevo. Ko sem se naslednji dan prebudil, sem se znašel na pokopališču, kjer je množica ljudi v belem v globoko jamo brez mrtvaških prtov pokopavala gole mladeniče. Bilo me je groza. Približal sem se jami in zazdelo se mi je, da vidim telo svojega sina. Zavpil sem. Močna roka mi je prekrila usta in udušila moj krik. Bil sem obseden in sem se pustil voditi nagonu. Včasih sem dolgo hodil in se nato po nerazložljivem naključju znašel tam, kjer sem pot začel. Osebe, za katere sem bil prepričan, da so moja izmišljotina, so se nenadoma pojavljale na moji poti, me pozivale na odgovor in zahtevale obračun. Ujet sem bil v past svojih lastnih blodenj. Za mano so kazali prsti, ki so zahtevali maščevanje in me obtoževali izdajstva. Tako me je Ahmedov oče ujel v neko podrtijo ter od mene zahteval, naj se vrnem na trg in zgodbo povem drugače. Bil je hudoben, nasilen, verjetno z eno nogo že na pragu Pekla. Za njim je v invalidskem vozičku sedela mati. Brez prestanka je pljuvala na tla. Njene steklene oči so se upirale vame in me strašile. Tudi Fatimo sem srečal na neki stezi. Ni bila več bolna. Bil je neki petek, sredi belega dne. Ustavila me je in mi rekla: "Jaz sem Fatima. Ozdravela sem." Prikazala se mi je prekrita s cvetjem, vsa srečna, kot da bi se pravkar maščevala nad svojo usodo. Rahlo se je smehljala. Njena bela obleka – napol mrtvaški prt, napol poročna obleka – je bila skorajda brez madeža; le v gube se je ujelo nekaj zemlje. Z vedrim glasom mi je rekla: "Si me zdaj spoznal? Jaz sem tista, ki si jo izbral za žrtev svojega junaka. Na hitro si se me znebil. Zdaj se vračam obiskovat kraje, kjer sem hodila, in opazovat stvari, ki sem si jih umišljala kot večne. Vidim, da se dežela ni spremenila. A ti, ti si izgubljen. Zapravi si svojo zgodbo in svoj razum. Zemlja je izsušena, na Jugu še prav posebej. Juga ne poznam. Vračam se po sledih tvoje zgodbe. Preštevam mrtve in čakam na preživele. Zoper mene nimaš moči. Pripadam večnosti, o kateri si govoril, ne da bi jo poznal. Dežela se ni spremenila, ali bolje: kot vidim, se je stanje še poslabšalo. Čudno! Ljudje celo življenje sprejemajo udarce; vsak dan jih ponižujejo; še zganejo se ne, potem pa se nekega dne zgrnejo na ulice in vse razbijejo. Vojska posreduje in strelja v množico, da bi stvari spet spravila v red. Tišina in spodvita glava. Izkopljejo veliko jamo in vanjo zmečejo trupla. To postaja že kronično. V svoji bolezni nisem videla, kaj se dogaja okrog mene. Borila sem se s svojimi napadi in čakala na odrešitev. Zdaj slišim vse, krike otrok in strele še posebej. Neumno je umreti zaradi zablodele krogle, ko nimaš niti dvajset let. Vidim jih, kako prihajajo vsi zbegani. Ubogi otroci! ..."

Za trenutek je utihnila, iz žepa, skritega pod rožami, je potegnila dateljne in mi jih ponudila: "Vzemi, pojej te dateljne, dobri so. Ne boj se, saj niso tisti dateljni, ki jih namesto oči polagamo na obraz umrlega. Ne, te sem nabrala danes zjutraj..., pojej jih, jasneje boš videl! ..."

Zares, potem ko sem jih vse pogoltnil, sem videl jasno, tako jasno, da nisem videl več ničesar. Zaspela me je močna luč in videl sem le v belo svetlobo vrezane sence. Okoli mene kajpak ni bilo nikogar več. Fatima je izginila. Pomel sem si oči. Bolj kot sem jih mel, bolj so me bolele. Ta zgodba in ti ljudje so me popolnoma obsedli. Vedite, četudi nisem praznoveren, s temi stvarmi se ne gre šaliti! Zgodbe, ki jih pripovedujemo, so kakor kraji. V njih bivajo ljudje, katerih last so bile v davnih časih, pa niso nujno to, kar imenujemo duhovi. Zgodba je kakor hiša, stara hiša, s plastmi, nadstropji, sobami, hodniki, vrati in okni, s podstrešji, kletmi ali podzemnimi urezi, s prostori brez namena. Njeni zidovi so njen spomin. Rahlo podrgnite po kakem kamnu, prislonite uho pa boste slišali cel kup stvari! Čas zbira, kar prinese dan in kar raztrosi noč. Ohranja in si zapomni. Za pričo ima kamen. Sledi na kamnu. Vsak kamen je popisana, prebrana in zbrisana stran. Vse ostane v zrnih zemlje. Zgodba. Hiša. Knjiga. Puščava. Tavanje. Kesanje in odpuščanje. Ste vedeli, da odpustiti pomeni skriti? Nisem dosegel slave ne časti, s katerima bi si zaslužil nebesa. Pozabil sem vseh pet molitev. Mislil sem, da se izvir, iz katerega sem črpal svoje zgodbe, ne bo nikoli posušil. Kot ocean. Kot oblaki, ki si sledijo, se spreminjajo, a vendar vedno prinašajo dež. Iščem odpuščanja. Kdo bi imel dovolj poguma, da mi pokloni takšno pozabljenje? Rekli so mi, da bi mi neznan poet, ki je postal svetnik zakrivajočih in vse obdajajočih peščin, lahko pomagal. Šel sem na pot. Odrekel sem se vsemu in sem šel peš za karavano. Vse sem zapustil. Oblekel sem volnena oblačila in se, ne da bi se obrnil, napotil proti Jugu. Nisem imel več ne družine, ne poklica, ne prijateljev. Predtem sem živel brez skrbi za jutrišnji dan. Imel sem zase rezerviran krog na glavnem trgu. Imel sem zveste in pozorne poslušalce. Lahko sem živel od svojih zgodb. Mirno sem spal. Brskal sem po starih rokopisih. Kradel sem zgodbe drugih vse do dne, ko me je prišla obiskat uboga ženska iz Aleksandrije. Bila je drobna in temnolasa, njen pogled se je v stvari upiral s pozorno jasnostjo. Izmed vseh pripovedovalcev, ki jih je slišala govoriti na trgu, je izbrala mene. Brez obotavljanja mi je rekla: "Vse sem poslušala, edino vi bi bili zmožni povedati zgodbo mojega strica, ki je bil v resnici moja teta! Moram se osvoboditi bremena te uganke, skrivnosti, ki je dolgo časa visela nad našo družino. Pravo stričevo identiteto smo odkrili na dan njegove smrti. Odtlej živimo kot v težkih sanjah. Pomislila sem, da bi to zgodbo nesla med ljudi, oni pa bi iz nje napravili legendo in vsakdo ve, da je mite in legende laže prenašati kot golo stvarnost."

Podrobno mi je razložila zgodbo Bey Ahmeda. Potrebovala je dva dni. Poslušal sem jo in hkrati razmišljal, kaj vse bi lahko storil s temi podatki in kako bi jih prilagodil svoji deželi. Navsezadnje ni velike razlike med našima arabskima in muslimanskima, fevdalnima in tradicionalnima družbama. Vprašal sem jo, zakaj je izbrala mene. Morda mi je hotela laskati, ko mi je rekla, da imam več domišljije kakor drugi, nato pa je dodala: "Zdaj je ta zgodba vaša. Napolnila bo vaše dneve in noči. V vaše telo in v vaš duh si bo urezala ležišče zase. Ne morete ji ubežati. Prihaja od daleč. Živela je v tesni bližini smrti. Odkar sem jo povedala, se počutim bolje, kot bi bila lažja in mlajša. Zapuščam vam zaklad in globok vodnjak. Pazite, ne smete ju zamešati, za vašo pamet gre! Ostanite vredni te skrivnosti in njenih ran. Predajte zgodbo drugim

in jo vodite skoz sedem vrtov v duši. Zbogom, prijatelj moj, moj zarotnik!"

Preden me je zapustila, mi je izročila velik zvezek z več kot dvesto stranmi, v katerem je bil zapisan dnevnik in razmišljanja Bey Ahmeda. Spet in spet sem ga prebiral. Vsakič znova sem bil pretresen in nisem vedel, kaj bi storil z zgodbo. Zato sem jo začel pripovedovati. Bolj kot sem napredoval, bolj sem se pogrezal v vodnjak ..., osebe so me zapuščale ..., ni mi preostalo drugega, kot da ljudem o tem poročam, vse do dne, ko sem izrabil čistko na trgu in se napolil proti Jugu. Ko je luna iz knjige izbrisala pisavo, me je bilo v začetku strah, a to so bili prvi znaki moje odrešitve. Tudi jaz sem vse pozabil. Če hoče kdo od vas izvedeti za konec zgodbe, bo moral povprašati luno, ko bo do kraja polna. Tu pred vas polagam knjigo, črnilnik in peresa. Sam grem prebirat Koran na grobove umrlih!

Prevedla in spremno opombo napisala Suzana Koncut

Nedokončana zgodba, ki jo v romanu *Peščeni otrok* kot zagonetni puzzle sestavljajo pripovedi uličnega pripovedovalca, njegovih poslušalcev, slepega starca in odlomki iz Ahmedovega dnevnika, govori usodo Ahmeda-Zahre, osmega otroka v hiši brez moškega potomca. Da bi si nekako le zagotovil naslednika, je njegov-njen oče, že ob rojstvu Ahmeda-Zahre skril pravo identiteto svoje osme hčere in jo ves čas vzgajal ter predstavljal kakor sina. Ahmed-Zahra šele po očetovi smrti začne razkrivati svojo žensko naravo, a takrat se v romanu njena zgodba zabriše in razveji v zdaj stvarne, zdaj pravljичne hipoteze. Nadaljevanje zgodbe predstavlja naslednji roman **Taharja Ben Jellouna** *Posvečena noč*, prvoosebna, a zato nič bolj objektivna Zahrina pripoved. Za ta roman je **Tahar Ben Jelloun** kot prvi afriški, ali bolje - kot prvi neevropski frankofonski pisatelj prejel najpomembnejšo francosko literarno nagrado prix goncourt za leto 1987.

Tahar Ben Jelloun se je rodil leta 1944 v Maroku. Tam je poučeval filozofijo do leta 1971, tj. do odhoda v Francijo, kjer zdaj živi in dela kot novinar, esejist, pesnik, dramatik in romanopisec. Njegovim prvim romanom *Harrouda* (1973), *Samotarska odmaknjenost* (1973), *Nori Moha, modri Moha* (1978), *Moliev izginulega* (1982) bi morda bolj ustrezala oznaka "pripoved", saj gre pravzaprav za poetično prozo, polno domišljjskih, pravljичnih fragmentov. Kasneje se njegovo delo razvija k bolj linearni, koherentni zgradbi in ravno romana *Peščeni otrok* (1985) ter *Posvečena noč* predstavljata idealno ravnotežje v tem razvoju. Zadnji nam poznani roman *Povešene oči* (1991) (leta 1992 je izšel še *Slepi anget*), ki je precej obsežnejši od prejšnjih, ima že zelo "običajno" romaneskno strukturo s povsem konkretnimi socialnimi implikacijami. Vsi ti romani pa na bolj ali manj alegoričen način govorijo o iskanju identitete (bodisi seksualne bodisi nacionalne), o osvobajanju individuuma v odnosu do tradicij arabskega sveta in v odnosu do kolonialne nadvlade. Pri tem je treba poudariti **Ben Jellounovo** prav virtuozno rabo francoskega jezika, ki ga približuje muzikalčnosti govorce tradicionalnih arabskih uličnih pripovedovalcev.